

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı: 1985/23

Karar Sayısı: 1986/2

Karar Günü : 20/1/1986

R.G. Tarih-Sayı :16.04.1986-19080

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Kütahya İş Mahkemesi.

İTİRAZIN KONUSU: 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 427. maddesinin 26/2/1985 günlü, 3156 sayılı Kanun'un 19. maddesiyle değişik ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının Anayasa'nın 2., 10., 36. ve 154. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptaline karar verilmesi istemidir.

I - OLAY :

işçilik haklarına ilişkin olarak Kütahya İş Mahkemesinde açılan yetmişdörtbin liranın tahsili davasının görülmesi sırasında, dava konusu alacağın miktarı bakımından verilecek kararın Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 3156 sayılı Kanunla değişik 427. maddesinin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraları gereğince kesin olacağı ve bu davada taraflara Yargıtay'a başvurma hakkının tanınmadığı, kanun yolunu kapayan bu hükümlerin Anayasanın hukuk devleti, eşitlik, sosyal adalet ilkelerine ve hak arama hürriyetine, ayrıca Anayasa'nın 154. maddesine aykırı bulunduğu görüşü ile Kütahya İş Mahkemesi, söz konusu hükümlerin iptali için doğrudan Anayasa Mahkemesine başvurmaya karar vermiştir.

III- METİNLER :

1- İptali istenilen yasa kuralları :

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 427. maddesinin 26/2/1985 günlü, 3156 sayılı Kanun'un 19. maddesiyle değiştirilen ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraları şöyledir :

"Miktar veya değeri yüzbin lirayı geçmeyen taşınır mal ve alacak davalarına ilişkin nihai kararlar kesindir.

Alacağın bir kısmının dava edilmiş olması halinde, yüzbin liralık kesinlik sınırı alacağın tamamına göre belirlenir.

Alacağın tamamının dava edilmiş olması halinde, hükümde, asıl isteminin kabul edilmeyen bölümü yüzbin lirayı geçmeyen tarafın temyiz hakkı yoktur; şu kadar ki karşı tarafça temyiz yoluna başvurulması halinde, düzenleyeceği cevap dilekçesinde temyize ilişkin itirazlarını ileri sürmesi mümkündür."

2 - Dayanılan Anayasa Kuralları :

"Madde 2- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

"Madde 10 - Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir."

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

"Madde 36.- Herkes; meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir."

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

"Madde 154- Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar."

Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adli yargı hâkim ve Cumhuriyet savcılar ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler; süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcivekili, Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasından Cumhurbaşkanı, tarafından dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan ve başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcivekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir."

IV- İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca H. Semih Özmert, Orhan Onar, Necdet Darıcıoğlu, Kenan Terzioğlu, Yılmaz Aliefendioğlu, Mehmet Çınarlı, Selahattin Metin, Servet Tüzün, Mahmut C. Cuhruk, Mustafa Gönül ve Mustafa Şahin'in katılmalarıyla 17/9/1985 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ :

İşin esasına ilişkin rapor, başvurma kararı ve ekleri, iptali istenilen kanun hükümleri, Anayasa'ya aykırılık iddiasına dayanak yapılan Anayasa maddeleri; bunlarla ilgili gerekçeler ve öteki metinler okunduktan sonra gereği görüldüğü düşünülür :

A- İtiraz konusu kuralların anlam ve kapsamı :

Anayasa'ya aykırılık iddialarının incelenmesine geçmeden önce, itiraza konu edilen kuralların daha önce uğradığı değişiklikler ve yürürlükteki esasların incelenmesinde yarar görülmüştür.

3156 sayılı Kanunla getirilen itiraz konusu kurallar, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun "Kanun yolları" bölümünde yer almıştır. Adliye mahkemelerince verilen hükümlerin hangilerinin temyiz edilemeyeceği bu kurallarla belirlenmiştir. Buna göre, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 427. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan itiraz konusu birinci kural uyarınca, miktar veya değeri yüzbin lirayı geçmeyen taşınır mal ve alacak davalarına ilişkin olarak adliye mahkemelerinden verilen nihai kararlar kesin niteliktedir. Bu kararlar hakkında temyiz yoluna başvurulamayacaktır.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 427. maddesinin üçüncü fıkrasındaki itiraz konusu ikinci kural, yukardaki kuralı tamamlayıcı nitelikte olup, alacağın bir kısmının dava edilmiş olması halinde yüzbin liralık kesinlik sınırının alacağın tamamına göre belirleneceğini hükme bağlamaktadır.

Anılan Kanunun 427. maddesinin dördüncü fıkrasını oluşturan itiraz konusu üçüncü kural ise, isteminin bir bölümü kabul edilmeyen tarafın temyiz hakkına ilişkin düzenlemeyi içermektedir. Buna göre, alacağın tamamının dava edilmiş olması halinde, hükümde asıl isteminin kabul edilmeyen bölümü yüzbin lirayı geçmeyen tarafın temyiz hakkı yoktur.

Ancak karşı tarafça temyiz yoluna başvurulması halinde, bu taraf yönünden de temyiz yoluna başvurma hakkı doğmaktadır.

Bu kurallar uyarınca, kimi hukuk davaları kesin olarak ilk derece mahkemelerinde sonuçlandırılmakta ve bunlara ilişkin kararlar yönünden temyiz yolu kapatılmaktadır.

İtiraz konusu kurallar; ilk defa 3156 sayılı Kanun ile hukuk sisteminde yer almış, değildir.

18/6/1927 günlü, 1086 sayılı Kanun ile kabul edilen 427. maddede kesinlik sınırı 2500 kuruş olarak kabul edilmişti.

27/12/1949 günlü, 5464 sayılı Kanun bu sınırı 50 liraya çıkarmış, bundan sonra 30/4/1973 günlü, 1711 sayılı Kanunla bu sınır 2000 liraya; 12/6/1979 günlü, 2248 sayılı Kanunla 3000 liraya; 16/7/1981 günlü, 2494 sayılı Kanunla da 10.000 liraya çıkarılmıştır.

Görülüyor ki, paranın satın alma gücünü gözönünde tutan Yasa Koyucu bu konuda düzenlemeler yapma ihtiyacını duymuştur.

İtiraz konusu kural ise bu sınırı yüzbin lira olarak kabul etmiştir.

B- İtiraz konusu yasa kurallarının Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, itiraza konu yaptığı kuralların Anayasa'nın sosyal hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine, hak arama hürriyetine ve adliye mahkemelerince verilecek

hükümlerin başka bir inceleme mercii yoksa Yargıtay'ca inceleneceği hususundaki Anayasa buyruğuna aykırı olduğunu öne sürmüştür.

Kuşkusuz, Yasa Koyucu, yapacağı düzenlemelerde kendisine tanınmış olan takdir yetkisini, ancak anayasal sınırlar içinde kullanabilir. Anayasa'nın 2. maddesinde öngörülen hukuk devleti ilkesi, konulacak kurallarda adalet ve hakkaniyet ölçülerinin gözönünde tutulmasını gerektirir.

Ancak, kamu yararı gerektirdiğinde bazı hükümler için kanun yollarına başvurma önlenmesi mümkündür.

Anayasa'nın 142. maddesi uyarınca, Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişleri ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir. Kanun yolları da, yargılama usulleri arasında yer alır.

Yargı yerlerince yapılacak incelemeler sonunda verilecek kararlardan hangisinin kesin olduğunun belli edilmesi dahi, anılan madde hükmü ile Anayasa'daki temel ilkelere ve güvence kurallarına aykırı olmamak üzere Yasa Koyucunun takdirine bırakılmıştır.

Adliye mahkemelerinin kimi karar ve hükümleri için Yargıtay yolunun kapatılmasını öngören bir yasa kuralının hukuk devleti kavramıyla bağdaşmayacak sonuçlara yol açma olanak ve olasılığını doğuran bir nitelik arzetmedikçe bu kavramla çelişkiye düştüğünden söz edilemez.

İtiraz konusu kuralla; davaların süratlendirilmesi ve Yargıtayın yükünün bir ölçüde azaltılması amaçlanmıştır; getirilen sınırlama kanıtı yararına yönelik bulunmaktadır. Türk parasının bugünkü satınalma gücü karşısında, yüzbin liralık kesinlik sınırının adalet duygusunu rencide edecek, dolayısıyla hukuk devleti ilkesini zedeleyecek ölçüye ulaştığını söylemek mümkün değildir.

Öteyandan, itiraz konusu kuralla yargı yolu da kapatılmamıştır.

İtirazda bulunan Mahkemenin bir iddiası da, adliye mahkemelerince verilecek kimi kararların kesin olduğu kabul edilerek dar gelirli yurttaşlar yönünden Yargıtay güvencesinin ortadan kaldırıldığı, bu durumun Anayasa'nın sosyal devlet ve eşitlik ilkesine ters düştüğüdür.

İtiraz konusu kuralda, varlıklı kimselerle, iktisaden güçsüz olanlar arasında herhangi bir ayırım yapılmış değildir. Bir başka anlatımla bütün yurttaşlar aynı hükme tâbi tutulmuştur.

Bu itibarla, eşitliğin bozulduğu yolundaki iddiada haklılık payı bulunmadığı gibi, kesin karardan varlıklı kimselerin daha az etkilenecek olması da Anayasanın sosyal devlet ilkesine ve eşitlik kuralına aykırılık oluşturacağının nedeni olarak kabul edilemez.

Anayasa'nın 36. ve 154. maddelerine aykırılığa ilişkin iddialara gelince :

Anayasa'nın 36. maddesine göre, herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir.

"Meşru vasıta ve yollar" ibaresi, hukuk düzenine uygun vasıta ve yollar anlamındadır.

Anayasa'nın 142. maddesinde, mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir denilerek bu alanların Anayasa'ya uygun olarak düzenlenmesi yasama organına bırakılmıştır. Öteki temel hak ve hürriyetler gibi, hak arama hürriyeti de kamu yararı dikkate alınarak sınırlandırılabilir.

Yasa koyucu, itiraz konusu kuralla, miktar veya değeri yüzbin lirayı geçmeyen taşınır mal ve alacak davalarına ilişkin nihaî kararların kesin olmasını davaları süratlendirmek ve Yargıtayın yükünü hafifletmek düşüncesiyle kabul etmiş; bu kararların bir kere de Yargıtay'ca incelenmesinde kamu yararı görmemiştir.

Kaldiki, Anayasa'da bütün mahkeme kararlarının bir ayırım gözetilmeksizin üst mahkemeden geçmesini zorunlu kılan bir hüküm de mevcut bulunmamaktadır. Esasen yargı denetiminde sonsuzluk hiçbir zaman söz konusu olamaz; bir yerde kesilmesi gerekir. Nitekim kimi kanunlarda kanun yolları gereklere göre düzenlenmiş ve kimi kararların kesin olduğu belirtilmiştir.

Öte yandan, adliye mahkemelerince verilen bütün kararların Yargıtay'ca incelenmesini istemek, bir anlamda ilk derece hâkimlerine güvensizliğin ifadesi kabul edilebilir. Bu güvensizliğine ise, hiçbir haklı nedeni ulamaz.

Yargıtayın kuruluşunu ve işleyişini düzenleyen ve görevlerini belirleyen Anayasa'nın 154. maddesi, bütün kararların Yargıtay'ca incelenmesini zorunlu kılan bir hüküm içermemektedir.

Bu nedenlerle, Anayasa'nın 36. ve 154. maddelerine aykırılığa ilişkin itirazlar da yerinde görülmemiştir.

Yukarıdan beri yapılan açıklamalara göre, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 427. maddesinin 26/2/1985 günlü, 3156 sayılı Kanun'un 19. maddesiyle değiştirilen ikinci fıkrasıyla anılan fıkra hükmünü tamamlayan üçüncü ve dördüncü fıkralar hükümlerinde Anayasa'ya aykırı bir yön bulunmadığından itirazın reddine karar verilmelidir.

Necdet Darıcıoğlu ve Yekta Güngör Özden bu görüşlere katılmamışlardır.

VI- SONUÇ :

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 427. maddesinin 26/2/1985 günlü, 3156 sayılı Kanun'un 19. maddesiyle değişik 2., 3. ve 4. fıkralarının Anayasaya aykırı olmadığına ve itirazın reddine;

Necdet Darıcıoğlu ve Yekta Güngör Özden'in karşıoyu ve oyçokluğu ile,

20/1/1986 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
H. Semih ÖZMERT	Orhan ONAR	Necdet DARICIOĞLU
Üye	Üye	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Muammer TURAN	Mehmet ÇINARLI
Üye	Üye	Üye
Selahattin METİN	Servet TÜZÜN	Mahmut C. CUHRUK
Üye	Üye	
Mustafa ŞAHİN	Adnan KÜKNER	

KARŞIOY YAZISI

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 427. maddesinin 26/2/1985 günlü, 3156 sayılı Kanunla değiştirilen itiraz konusu ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraları, ilk derece mahkemelerinden verilen nihaî kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabileceği kuralına miktar veya değer yönünden getirilen istisnanın alanını genişletmekte; 16/7/1981 günlü, 2494 sayılı Kanunla 10.000 lira olarak belirlenen kesinlik sınırını 100.000 liraya yükselterek miktar veya değeri 100.000 lirayı geçmeyen taşınır mal ve alacak davalarına ilişkin nihaî kararlara temyiz yolunu kapamaktadır.

Yargıtay'ın olağanüstü iş yükü altında bulunduğu ve bu yükün giderek arttığı bilinen bir keyfiyet olmakla birlikte, bunun, Yüce Mahkemenin kuruluş amaçları zedelenmeden, köklü ve kalıcı önlemlerle, özellikle yanlış kararların bertaraf edilmesi ve adaletin gerçekleşmesi engellenmeden giderilmesi gerektiğinde kuşku yoktur.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 427. maddesinde zaman zaman yapılan değişikliklerle gerçekleştirilen düzenlemeler, belirtilen sorunun çözümü bakımından sağlıklı bir yöntem değildir. Davalara sadece sür'at kazandırmak, sebepsiz uzamaları önlemek, böylece Yargıtay'ın iş yükünü azaltmak amacına yönelik bulunan bu düzenlemelerin, sistemin özüne etkili, olumlu gelişmelere yol açacak, reform niteliğinde değişiklikler olmadığı, aksine, tarafların ve toplumun beklentisi olan hukuk güvencesini belirgin biçimde zedelediği görülmüş, gözlenmiştir.

İçtihat mahkemesi olma niteliği yanında, olağan bir kanun yolu mercii gibi, adeta İstinaf Mahkemesi olarak işlevini sürdüren Yargıtay'da iş yükünün olağanüstü boyutlara ulaşması bu nedenle doğal sayılmalıdır.

Öte yandan, bugün yürürlükte olan sistemin istinaf yolunu benimsememiş olması ve ikinci bir vakıa mahkemesini kabul etmemiş bulunması karşısında, hâkimlerin de her insan gibi yanılabilirler, bu nedenle usul ve kanuna aykırı kararlar verebilecekleri, hatta belli olaylarda yasaları ve ilgili öteki hukuk kurallarını değişik biçimlerde yorumlayıp değişik sonuçlara ulaşabilecekleri gözden uzak tutulmayarak, alt mahkemelerin her türlü kararlarına karşı temyiz yolunun açık tutulması taraflar ve toplum açısından vazgeçilmez bir güvence sayılmalıdır.

Salt para değerindeki düşmeler nedeniyle ve yalnız bu olgu gerekçe gösterilerek; toplumun gerçekten büyük kesimini ilgilendiren davalarda hak arama yoluna yeni engeller konulması, bu alanın her bakımdan hukuka uygun ve bilimsel bir esasa dayanmaksızın alabildiğine genişletilmesi hak arama özgürlüğü yönünden olumsuz bir gelişmedir.

Malî ve ekonomik açıdan önemi yadsınamayacak olan, miktar veya değeri itibariyle asgari ücretin brüt ikibuçuk, net üç katına ulaşan, bu bakımdan, toplumun, geliri ve satınalma gücü son derece düşük büyük bir kesimi için hayati değer taşıyan talep ve uyuşmazlıklarla ilgili davalara ve bu tür davaların maddî imkânları yetersiz ve malen güçsüz taraflarına gereğince önem verilmeyerek, öteki davalar yönünden açık tutulan temyiz yolunun bunlara kapatılması elbette haklı görülemez. Konunun genel plandaki sakıncalarından başka; özellikle iş davalarında gözlenen somut gelişmeler ve bu davalarla ilgili içtihatların sürekli değişmekte olması karşısında, temyiz yolunun itiraz konusu maddede belirlenen sınırlar içinde kapalı tutulmasından dolayı kanımızca en fazla işçi kesimi etkilenecek ve tabiatıyla en çok bu kesim zarar görecektir. Bu olgunun toplumsal yaşama yansımaları ve kamu düzeni üzerindeki olumsuz etkilerini de gözden uzak tutmamak gerekir.

Kişî ve Devlet yararlarının davaları kesin olarak sonuçlandırılmasını ve uyuşmazlıkların kesin biçimde çözüme bağlanmasını gerçekten zorunlu kıldığı özel ve istisnâî durumlarda temyiz yoluna başvurulmasını engelleyen hükümlerin Anayasal ilke ve kurallarla uyum içinde bulunması, bu doğrultudaki düzenlemelerin Anayasal sınırların aşılmasında koşuluyla gerçekleştirilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, konunun Anayasanın 2. ve 36. maddeleri açısından incelenip değerlendirilmesini gerektirmektedir.

I- Anayasanın 2. maddesi yönünden inceleme :

1- "Hukuk Devleti"nin temel unsuru, bütün Devlet faaliyetlerinin hukuk kurallarına uygun olmasıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesinin benimsediği ve çeşitli vesilelerle yinelediği tanıma göre, Hukuk Devleti; insan haklarına saygı gösteren, bu hakları koruyucu adil bir hukuk düzeni kuran ve bu düzeni sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, bütün faaliyetlerinde hukuka ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı bulunan Devlet demektir.

İdare edilenlere hukuksal güvence sağlayan böyle bir düzenin kurulması, kuşkusuz, yasama, yürütme ve yargı alanına giren tüm faaliyetlerin hukuk kuralları içinde kalması; temel hak ve özgürlüklerin, değiştirilmesi ve ihlâl edilmesi kolay olmayan metinler içinde Anayasa ilkesi haline sokulması ile gerçekleştirilebilir. Belirlenen ilkeler, konulacak kurallarda kamu yararının, adalet ve hakkaniyet ölçülerinin de ön planda tutulmasını zorunlu kılmaktadır.

Temyiz yolu'nun, Hukuk Devletinin önemli unsurları arasında yer alan "dava hakkı² ve "hak arama hürriyeti" ile doğrudan ilişkisi tartışmasız kabul edilmesi gereken bilimsel bir gerçektir. Yargılama hukukunun temelini oluşturan bu kurumun, hak arama özgürlüğünden soyutlanması, ondan tamamen ayrı ve bağımsız bir kavram olarak nitelendirilmesi olanaksızdır.

İlgililerin haksızlığa uğradıklarını sanmaları ve mağduriyetlerinin giderilmesi ihtiyacını duymaları toplumsal gerçeklere ve insan tabiatına uygun bir davranış biçimi olduğuna göre, bunların, haksızlığa rıza göstermelerine ve kanun yoluna başvurmamalarına neden olan düzenlemelerin usul hukukunun kamusal vasfına da uygun düşmeyeceği muhakkaktır.

İnceleme konusu kuralların, toplumun önemsenmesi gereken büyükçe bir kesimini, miktar veya değeri 100.000 lirayı geçmeyen taşınır mal ve alacak davalarına ilişkin nihai kararlarla ilgili olarak temyiz yoluna başvurmaktan alakoymuş, böylece gerçeğin saptanmasını ve adaletin gerçekleştirilmesini engellemiş bulunması karşısında hak arama özgürlüğünün sınırlandığı açıkça görülmektedir.

Kaldiki, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, adalet ilkeleri ile bağdaşmayacak surette sınırlayan engelleri kaldırmakla yükümlü olan Devletin; hak arama özgürlüğünü etkileyen bütün kısıtlamaları top yekun bertaraf etmesi ve bu yoldan yargı denetimini yaygınlaştırarak adaletin gerçekleştirilmesine daha büyük ölçüde yardımcı düzenlemelere yönelmesi de, Anayasanın, Hukuk Devleti ilkesini pekiştiren 5. maddesi ile belirlenmiş temel amaç ve görevlerinin gereğidir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 427. maddesinin, kamu yararına dayanmayan ve hukuksal ve bilimsel gerçeklerle de uyum halinde bulunmayan itiraz konusu ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraları, açıklanan nedenlerle, Anayasanın 2. maddesinde yer alan ve Cumhuriyetin temel niteliklerinden birini oluşturan Hukuk Devleti ilkesine aykırı sayılmalıdır.

2 - Anayasanın 2. maddesinin öngördüğü "Sosyal Devlet ilkesinin, Hukuk Devletini belirleyen ilkelere paralel olarak; insan hak ve özgürlüklerine saygı gösteren, ferdin huzur ve refahını gerçekleştiren ve bunları teminat altına alan, kişi ile toplum arasında denge kuran, emek ve sermaye ilişkilerini dengeli biçimde düzenleyen, özel teşebbüsün güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayan, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal, ekonomik ve mali önlemler olarak adaletli bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeyi amaç edinen içeriği, güçsüzlerin güçlüler karşısında korunmasını ve toplumsal dengenin sağlanmasını ön plana çıkarmaktadır. Anayasanın anılan maddesi ve kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamayı; kişinin temel hak ve hürriyetlerini sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan engelleri kaldırmayı Devletin temel amaç ve görevleri arasında sayan 5. maddesi uyarınca üstlenilen görevlerin, toplumun büyük kesimini ilgilendiren, üstelik kamu düzeni ile doğrudan doğruya ilişkili bulunan pek çok davada kişilerin hak arama özgürlüklerinin kısıtlanmasına ve yargısal güvenceden yoksun bırakılmalarına neden olan düzenlemelerle bağdaşacağı söylenemez. Toplumu oluşturan dar ve sabit gelirli kitleler açısından ifade ettiği hayati önemi inkâr edemeyeceğimiz, gerçekten fahiş sayılacak miktar veya değerdeki taşınır mal ve alacak davalarını hukuksal güvenceden yoksun bırakmak, doğal olarak, güçsüzlerin güçlüler karşısında malî ve ekonomik bakımdan yenik ve ezik düşmelerine ve toplumsal denge ve barışın da bundan olumsuz biçimde etkilenmesine yol açabilecektir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 427. maddesinin Anayasaya uygunluk denetimine tabi tutulan bahis konusu kuralları, bu itibarla, Anayasanın 2. maddesinde ifadesini bulan Sosyal Devlet ilkesine de aykırı bulunmaktadır.

II - Anayasanın 36. maddesi yönünden inceleme :

Mahkemelerden verilen nihaî kararların kesin olup olmadığı, yöntem yönünden, kuşkusuz Yasa Koyucu tarafından takdir edilecektir. Ancak, söz konusu takdir yetkisinin, Anayasada belirlenen kurallara uygun biçimde, özellikle "Hukuk Devleti" ve Sosyal Devlet ilkeleri ile çelişkiye düşülmeden ve hak arama özgürlüğünün özüne dokunulmaksızın kullanılması zorunludur.

Durum, belirtilen ilke ve esasların ışığı altında değerlendirildiğinde, itiraz konusu kurallarla, toplumun büyük kesiminin, kendileri yönünden son derece önemli konularda ve miktar veya değer itibarıyla küçümsenmeyecek düzeydeki taşınır mal ve alacak davalarında, haklarını arama; mağduriyetlerini başka bir yargı mercii önünde kanıtlama olanağından yoksun bırakıldıkları anlaşılmaktadır. Böylelikle, belli davalar yönünden, hak arama özgürlüğünün özüne dokunduğunda kuşku bulunmayan bir kısıtlama getirilmiş olmaktadır.

Belirli bir kamu yararı düşüncesine, bilimsel ve hukuksal gerekçelere dayanılmaksızın getirilen bu kısıtlamalar sonucunda, Anayasanın 36. maddesiyle kabul edilen ilkeye de aykırılık oluşmuştur.

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 427. maddesinin 26/2/1985 günlü, 3156 sayılı Kanun'un 19. maddesiyle değiştirilen ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının Anayasaya aykırı olmadığı ve itirazın reddi doğrultusunda oyçokluğu ile verilen karara yukarıda açıklanan nedenlerle katılmamaktayım.

Üye

Necdet DARICIOĞLU

KARŞIOY GEREKÇEM

"Miktar ve değeri yüzbin lirayı geçmeyen taşınır mal ve alacak davalarına ilişkin nihaî karar kesindir diyerek adliye mahkemelerinden verilen bu tür kararlara karşı yasa yoluna başvurmayı engelleyen Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun değişik 427/2. maddesi hakkındaki kararda kullandığım karşıoyumun gerekçesini belirtiyorum :

Anayasa'nın 2. maddesinde "... sosyal bir hukuk devleti ..." olarak da nitelenen Türkiye Cumhuriyeti, her işlem ve eyleminde hukuka uygunluğun gözetileceği, Devletin tüm

organlarında hukukun mutlak egemenliğinin sağlanacağı, yasaların üstünde yasakoyucunun bozamayacağı Anayasa ve temel hukuk ilkelerinin herkesi bağlayacağı, insan haklarına saygılı, hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren adaletli bir hukuk düzenini sürdürmenin zorunlu sayıldığı hukuksal-siyasal bir yapıdır. Devlet, bireylerin ve toplumun erinç ve güvencini (huzur ve refahını) gerçekleştirerek güvenceye alacak, emek ve anamal (sermaye) ilişkilerini dengeli biçimde düzenleyecek, özel girişimin ulusal ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak önlemleri getirecektir. Bu nitelikler, Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" başlıklı 5. maddesinde yinelenmekte, özellikle "... Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır" denilerek kişiler arasındaki ayrıcalıkların giderilmesi öngörülmektedir.

Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesi, herkesin geçerli araç ve yollardan faydalanarak yargı organları önünde davacı ya da davalı olarak sav ve savunma hakkı bulunduğunu açıklamaktadır.

Yasanın iptali istenen kuralı, ilgili Anayasa kuralları katında değerlendirildiğinde, hak arama özgürlüğüne, davaları yüzbin lirayı geçmeyen yurttaşlar için, sınır getirildiği anlaşılmaktadır. 25 TL. dan, 5 kez değişiklik yapılarak, yüzbin liraya çıkarılan kesinlik sınırı, bu oranın altındaki kararları denetimsiz bırakmakta, hukuk güvencesi genel olmaktan çıkıp bir çizelge (tarife) ye bağlanmaktadır. Kırsal yörelerdeki davaların yanları ile gündeliklerin ve aylıkların düzeyi gözetilirse ancak yüzbin liradan fazla davalar için açık olan yasa yolunun bir ayrıcalık oluşturduğu yadsınamaz. Yabancı ülkelerdeki sınırlamalar, ara mahkemelerin kararlarının temyizi aşamasında uygulanmaktadır. İlk derece mahkemesinin kararlarının denetimi mutlaklıdır. "Temyiz", bir yasa yoludur. Davaların yanları bu yola başvurmakta serbest olmazlarsa, akçalı bir engel getirilirse hak arama özgürlüğü sınırlanmış ve koşula bağlanmış olur. Yasa yolu, dava hakkı-hak arama özgürlüğüyle doğrudan bağlantılıdır. Devlet, hukuk devleti, sosyal hukuk devleti hak arama özgürlüğü, dava ve savunma hakları, bunların işlevleri, amaç ve ereklere düşünülüğünde sonucun önemi açıklıkla belirmektedir. Yasa yolunun önemine ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin 18/2/1971 günlü, Esas: 1970/31, Karar: 1971/21 ve 15/6/1971 günlü, Esas: 1971/17, Karar : 1971/58 sayılı kararlarıyla bu yolun izlenmesi gereklerine ilişkin 29/4/1969 günlü, Esas : 1968/61, Karar : 1969/23 ve 10/2/1970 günlü; Esas : 1969/60, Karar : 1970/8 sayılı kararlarına değinmekte yarar vardır. Kararlardaki aykırılıkları gidermeye yönelik yasa yolları, yanılma, yanlışlık olasılıklarını da içerir. Sav ve savunma özgürlüğüne, hak ve adaletin doyurucu biçimde gerçekleşmesi için kararın bir üst yargı organında incelettirilmesinin yararına ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin 29/4/1969 günlü, Esas : 1968/65, Karar : 1969/23 ve 29/1/1980 günlü, Esas : 1979/38, Karar : 1980/11 sayılı kararları konuyu daha çok aydınlatacaktır. Üzerinde durulması gereken yön, hukuk devleti gereklerinden sapılıp sapılmayacağıdır. Yoksa, Anayasa'nın öngördüğü sınırlamalara karşı çıkılamaz. Anayasal dayanaktan yoksun, yaşamın gerçeklerine ve hukukun gereklerine aykırı yasal düzenlemeler inandırıcı olamaz. Yasa için bir başka yasa da örnek alınamaz. Yasakoyucu, Anayasal çerçeveye uygun yasal sınırlamalar yapabilir. Örneğin 195, 274, 275, 634, 4081 ve 2004 no.lu yasalarda kimi mahkeme kararlarının kesin olacağı öngörülmüştür. Yöntem (usül) yasasında, kesinlik sınırının getirilmesini zorunlu kılan bir neden de yoktur. Anayasa Mahkemesi yerindelik denetimi yapamaz ama yasama organının gelişigüzel yetki kullanmasını da uygun karşılayamaz. Anayasa'nın öngördüğü, olayın ve işin niteliğine bağlı kararlar dışındakiler için parasal sınır sakıncalıdır. Sınırlama, bu durumuyla, hak arama özgürlüğünün özüne dokunmaktadır. "Düzeyin yüksek tutulmadığı, yarınlarda yükseltirile el konulabileceği,

paranın günümüzdeki değeri" gibi görüşler, konuyu özden saptırmak olur. Yasa kuralı, genel ve sürekli bir düzenlemeyi seçmelidir. Kaldı ki bir yurttaş için "astronomik" olmayan oran bir başka yurttaş için "astronomik" olabilir. Oysa, tutulması ve izlenmesi gereken yol "her yurttaş için uygun" olanı getirmektir. "Ne olursa olsun ödenir" düşüncesiyle, tek yanlı ve kendiliğinden yapılan yükseltmelerin hukuk devleti ilkesiyle uyumadığı açıktır.

Bu düzenleme ile adaletten beklenen "hız" gerçekleşmeyeceği gibi, Yargıtay'ın yükü de hafiflememiştir. Bir "İçtihat mahkemesi" niteliğini giderek yitiren Yargıtay'ın öz işlerine dönebilmesi için yapılması gerekenlere değinilmeyip bu tür düzenlemelere kalkışılması Yargıtay'ı dışlamaya uzanabilecektir. Temyiz başvurusu yargıçlara güvensizlik değil, kararı tümleyici, doyurucu ve saygın olmasını sağlayıcı bir yasa yoludur. İtiraz ya da temyiz sonucu yerinde görülen karar güçlenir. Denetim kapısını kapalı tutmak ise kuşkuların, yanlış düşüncelerin giderilmesine değil güçlenmesine neden olur. Hak duygusu zayıflar, inan ve güven sarsılır. Giderek yargıçlarla yurttaşlar karşı karşıya getirilmiş, gereksiz birçok davaya yol açılmış olur. Yargının hızlı çalışması için binalardan araç gereçlerine, görevlilerin meslekiçi eğitimlerinden özlük işlerine, yargı bağımsızlığı ve yargı güvencesinden ilgili kurallara değin geniş bir alanda köklü değişiklik ister. Devlet, yükümlülüklerinin bilincinde olarak yargılık (mahkeme), yargıç, personel sağlayacak, gerekirse ara mahkemeler kuracak, "adalet-hâk" duygusunun saygınlığını, yargı kararlarının etkinliğini artıracak, haksızların dava edilmekten kaçınacakları ortamı oluşturacak ve her karar için denetim yolunu açık tutacaktır. Kimi davaların akçalı oranı azdır ama anlamı büyüktür. Parasal ayırım, yargılamanın değerini de azaltabilir. Giderek sınır artarsa bir gün Yargıtay yolu gereksiz bulunabilir. Hak arama özgürlüğünün bir parçası olan yasa yolu, temyiz yolu, göreceli ölçülerle kapatılamaz. Böyle olursa hukuk devletinin öğeleri arasında yer alan yargı denetimi ortadan kaldırılmış olur. Kaldı ki "yargı denetimi" ilk aşamada yönetim yargısı için vardır. Genel yargıda yasa yolları açık tutulmadan yargı denetiminden söz edilemez. Hak arama yolu dava hakkını etkiler. İnceleme konusu düzenleme olumsuz etki yapacak niteliktedir. Yasa yollarının yargılama yöntemleri içinde yer aldığı kuşkusuzdur. Parasal düzey, olumsuz niteliğin kendisidir. Düzeyle bağlı değerlendirme özü savsaklamak olur. Özde, her dava kararı denetime açık olmalıdır. Önceki kuralın uygunluk denetimine getirilmemiş olması inceleme konusu kural için dayanak oluşturamaz. Yargı denetiminin amacına aykırı sınırlamada kamusal yarar-kamu yararı gibi oldukça soyut kavramlara bağlanılamaz. Düzenlemeyi haklı gösterecek yeterli, doyurucu ve bilimsel bir gerek yoktur.

Temyiz başvurusu-yolu, yasa yollarının bir türüdür. Hukuksal başvuru yolları herkese alabildiğine açık olacak ki hukuk devleti niteliği geçerli ve gerçek olabilsin. Aranmayan, savunulmayan hak, hak değildir. Yargıtay'ın yükünü hafifletmek için ona başvurunun önlenmesi, mahkemelerin yükünü azaltmak için kimi davaların açılmamasını kurallaştırmakla birdir. Kararlar üzerinde Yargıtay denetimini amaçlayan temyiz yolu, yurttaşlara tanınan hukuksal bir olanaktır. Yanlışlık sanısına açıklık getirip doyuruculuk sağlayarak adaleti güçlendirir. Unutulmamalıdır ki hukuksallık, çağdaşlığın doğal gereğidir. Hukuk devleti niteliği ve hukukun üstünlüğü ilkesi süslü özdeyişler değil, kutsal özlere sahiptir.

Yargıtay denetimi karar birliğini sağlar. İnan ve güveni artırır. Hukuksal güvenlik tüm güvenliklerin kaynağıdır. Yaşamda en sağlıklı güvence de hukuk güvencesidir. Tek olanak temyiz yolunun kapatılması yasa yolunun uygun bulunmaması anlamındadır. Kendi kendine hak alma yollarını yeniden açması da kaçınılmazdır. Hak arama ve denetim yolları her karar için açık olmazsa dava ayrıcalığı yaratılmış olur. İncelenen madde bu durumuyla belirtmeğe çalıştığım aykırılıkları taşımakta, özellikle Anayasa'nın 2., 5., 36. ve 154. maddelerine ters düşmektedir. Hukuk devleti, sosyal devlet ilkeleriyle, hukukun egemenliği ve hak arama

Esas Sayısı: 1985/23
Karar Sayısı: 1986/2

özgürlüğüyle çelişen bir kuralı yaşamda tutmak büyük bir hukuksal yanlışlığı oluşturacaktır. Ekonomik durum, hukuksal durumu, dava hakkını etkilememelidir.

Bu görüşlerle çoğunluk kararına katılamıyorum.

Üye

Yekta Güngör ÖZDEN